

Javnaðarflokkurin 70 ár - reyði tráðurin í føroyskum politikki

e-postur: javnaðar@post.olivant.fo

Arbeiðararørslan í búnum aldri

Arbeiðararørslan í Norðurlondum 111 ár og føroyski Javnaðarflokkurin rundar tey sjeyti. Hans Jørgensen í Miðvági skrivur:

Franska kollveltingin hevði ómetaliga ávirkan á eftirtíðina. Loysunarorðini vóru: »Frælsi, javnaður og brøðralag«. Í 1789 kom mannaáttindalýsingin, sum staðfesti tey grundleggjandi mannaáttindi, vit í okkara heimi taka sum eina sjálf fylgju í dag. Eina-æðini fóru at rilla, og fólkastýrið fekk so við og við fóttin fyr seg um okkara leiðir í 19. öld.

Sum ein fylgja av hesum fóru fólk at seta út í kortið, hvussu nýggju rættindini skuldu fremjast í verki. Nú var tað fólk, sum skuldi skipað samfelagið.

Liberalisman

Fyrsta politiska læran, ið hugtók mong, var liberalisman. Hugsanin var, at sluppu fólk frítt at mennast, so fór tað góða at vinna á tí ónda. Menningin skuldi fara fram gjøgnum fría kapping. Hetta vóru sjálf-sagt freistandi og væklingandi tíðir hjá teimum, sum kendu sviðan eftir náðleysa einaveldis ófrælsi, ið frammanundan hevði verið. Men frælsi og rættvísni fyrri øll gjørdist liberalisman ikki, og fría kappingin skapti ikki í sær sjálvum eitt betri samfelag. Tvørtur í móti førði kappingin til sjálvsøkni og líkasælu fyrri næstanum.

Socialisman

Upp í móti liberalismuni varð sett socialisman, sum hevði tað solidariska samfelagið fremst í skjöldri

sínum. Grundhugsanin í socialismuni er júst, at fólkareðið skal fullføra út til ystu mörk. Eingin skuldi gera sær dælt av, at ein annar var veikari. Kapitalurin, embætisvaldið, kirkjan, herurin ella sokallaðir arbeiðsgevarar skuldu ikki kunna trækla arbeiðarafjøldina. Tí skuldi arbeiðarafjøldin sameinast og krevja javnbjóðis rættindi í samfelagnum. Ikki bert atkvøðurætt, men eisini ognarrætt á framleiðslutólunum. Høvuðsvisiónin var tað solidariska samfelagið, har tú »gjørði tína skyldu og kravdi tín rætt«.

Týskarin Karl Marx skrivaði tað »Kommunistiska manifestið« í 1848. Hann endaði manifestið við orðunum: »Fæloysingar í øllum londum fylkist«. Hesin eggjandi boðskapur frá visindamaninum fekk afturljóð. Men ymiskt var, hvussu fólk hildu, at málið skuldi røkka.

Socialisman fór í høvuðsheitum tveir vegir. Í tí demokratiska heiminum valdu socialistarnir at gera seg galdandi vagliga demokratiska vegin – socialdemokratir.

Í Russlandi, Kina og øðrum einareðislandum stovnaðu tey kommunistaflokkar, sum við valdið kroystu »socialismuna« niður yvir fólk.

Oddamennirnir gloymdu, at høvuðsáttakmið aftan fyrri sonnu socialismuna júst var fólkareðið. Tí teir settu flokkinn og harvið seg sjálvar til

nýggjar einareðisharar, var hugsjónin deyðadómur frammanundan.

Arbeiðararørslan í Norðurlondum

Socialisman ella arbeiðararørslan, sum javnaðarflokkarnir í Norðurlondum ofta eisini velja at kalla hana, festi røtur í fakfelagsrørsluni í Danmark long í 1830. Ymsar royndir vórðu gjørdar at stovna politiskan arbeiðarflokk, men móttøðan var stór. Flokkurin varð ikki veruliga stovnaður fyrr enn 1876, tá fyrsta floksskráin varð víðitikin á flokksráðstevnu í Gimle.

27.–29. august 1886 var fyrsta norðurlenska arbeiðararáðstevnan í Göteborg. Tá fór rættliga at ganga fram á hjá arbeiðararørsluni. Ráðstevnur vóru síðan regluliga við nokkrum árum ímillum í teim ymsu londunum. Føroyar vóru fyrstu ferð umboðaðar á 17. ándu Arbeiðararáðstevnu í Göteborg 1986, tá felagsskapurin hátíðarhelt sín 100 ára føðingardag.

Tað, sum eyðkennir arbeiðararáðstevnur, er samanhaldið millum fakfelaginum og Javnaðarflokkarnar. Tankin um eina arbeiðararørslu uttan ein politiskan part – Javnaðarflokkinn – og ein fakfelags part – LO – er hugsandi. Tí er tað so hugstoytt hjá føroyskum javnaðarfólki at mæta til fundar í skipaða norðurlenska samtaki arbeiðararørslunar SAMAK og ikki hava eina samskipaða,

sterka socialistiska fakfelagsrørslu við. Her á landi er tað alt ov væl eyðnað at spjæða arbeiðarørsluna sundur í fleiri bólk, til skaða fyrri allar partar.

Einki var meira náttúrligt enn, at allir fakfelagsbólkar skipaðu seg í ein landsfelagsskap, sum eisini var náttúrligur partur av Javnaðarflokkinum, og har gjørdi áhugamálini hjá limum sínum galdandi. Tá stóð arbeiðararørslan sterk.

Arbeiðararørslan í Føroyum fylkist

Min vón skal vera, at arbeiðararørslan í Føroyum finnur saman. Tað er undanfærsla, tá fólk trína fram og gera nýggjar politiskar flokkar við tí grundgeving, at Javnaðarflokkurin er ikki flokkur verkafólksins. Er hann ikki tað, so er tað teirra eigna skyld. Grundsjónarmiðini eru greið, socialistiski boðskapurin er greiður, er dagligi politikkurin ikki samsvarandi, so áliggur tað øllum, sum taka undir við socialistisku sjónarmiðunum at fylkjast í flokkinum til tess at vinna fram heldur enn at rekast í ymsum bólkum.

Tað er í demokratisku socialismuni, at verkafólk, fiskimenn, bondur og allir løntakarar eiga at fylkjast, øll vit, sum veruliga halda, at tað solidariska samfelagið er tað besta. Fylkjast vit ikki, so hava vit bara okkum sjálvum fyrri at takka, at ó-soligarisk liberalu kreftirnar knúsa tað, sum hóast

Hans Jørgensen í Miðvági skrivur

alt er vunnið hesi árin.

Javnaðarflokkurin í búnum aldri

Nú Føroya Javnaðarflokkur fer um tey sjeyti, er rætt at minna á, at flokkurin ikki er gamal, men fullbúgvinn at taka tøk, tí alla tíð verður brúk fyrri flokkinum. Tað samfelagið, sum vit kenna í dag er ikki komið av sær sjálvum. Tað hevur kostað sveittað, blóð og tár at vinna tí arbeiðandi fjøldini so fræg kor, vit hóast alt hava. Í frálíka verkinum hjá Jóhannes Dalsgaard – FYLK-ING – lesa vit, hvussu socialistisku forfedrar kkar

máttu stríðast fyrri at bøta um ringu korini og teirra ótróytliga vilja at byggja eitt solidariskt samfelag. Teir lögdu lunnarnar og drógu ávegis, men enn er teinurin ikki fullrøgvinn, og framvegis verða flúrur og sker, iður og háru at fara um. Men »politikur er at vilja«, segði Oluf Palme, sáli. Viljin er sterkasta vápnið, viljin at broyta samfelagið alla tíðina til frama fyrri alt fólk. Afturhaldið, í socialistiskum ella liberalum hami, er afturstig.

Hans Jørgensen

Ætla at vinna sessin aftur í Eysturoy

Vit fylkjast mannliga og koma sterk aftur næsta val, skrivur Dan Petersen, formaður í Eysturoyar Javnaðarfelag

Sum kunnugt var Javnaðarflokkurin stovnaður í 1927, og til valið 1928 fingi vit tveir tinglimir valdar: Petur Mohr Dam, lærara á Tvøroyri, og Mourerius

Viðstein, blaðmann í Havn. Í Eysturoynni vóru einans 59 atkvøður, og sjálvandi ongin maður valdur.

Til valið í 1932 blivu hesir báðir somu valdir í Suð-

uroy og Suðurstreymi, men atkvøðutalið kvinkaði upp eftir allastáðni, og í Eysturoynni kom tað upp á 96.

Í 1936 kom tað stóra gjøgnumbrotið. Javnaðarflokkurin fór úr tveimum upp í 6 tingmenn, triggjar í Suðuroy, ein á Sandi, ein í Havn og ein í Eysturoynni. Flokkurin fekk 333 atkvøð-

ur í oynni. Okkara fyrsti javnaðartingmaður var Hans Jacob Poulsen, fiskimaður á Eiði. Men hann fekk bert stutta tíð í tinginum. Sama árið sum hann varð valdur, varð hann smittaður við tuberklum um bord á skipi og doyði árið eftir bara 43 ára gamal.

Næsti maður á listanum

tók við í 1937. Tað var Jógván Símun Heinesen, skipari í Leirvík, sum sat til 1940.

Hugaligt er at síggja, at eftirkomarar hjá hesum báðum fyrstu tingmonnum í øðrum, trýja og fjórða ættarliði enn eru javnaðarfólk. Stórar ættir, ið búgva um alt landið.

Í 1940 var Jógván Frederik Øregaard úr gøtu valdur. Hann var handilsmaður, útróðrarmaður og vinnulvsmáður. Øregaard sat líka fram til 1978, í samfull 38 ár á tingi.

Jørgen Thomsen av Skála, sum var handverkari og arbeiðsformaður, sat á tingi í 16 ár og stillaði ikki